Zašto nacionalna postaje tržišna država

Svjedočimo gubitak izvršnog, zakonodavnog, sudskog i monetarnog suvereniteta države. To više što je neka zemlja manja i nerazvijenija. EU je primjer koji će postati standardni obrazac rastakanja nacionalne u tržišnu državu. Rasprava o procesima rastakanja nacionalne države nemaju primjereno mjesto u akademskoj zajednici. Da li je razlog zanemarivanju problema glede rastakanja nacionalne države slučajan? Po mome mišljenju nije. Kapital odnos postavlja samo ona pitanja koja su važna za njegov bilo razvoj bilo opstanak. Sve slabije nacionalne države u sukobu s kapital odnosom nemaju šanse da determiniraju kapital odnos, već kapital odnos njih determinira. Zato Brexit i politiku predsjednika Trumpa smatram suprotnim objektivnim društvenim procesima.

Temeljni problem suvremene države glede održanja socijalne sigurnosti svodi se na otvaranje novih radnih mjesta kako bi se povećala zaposlenost njezinih građana. Razvojem se udio rada u odnosu na kapital smanjuje u kvantitativnom i povećava u kvalitativnom pogledu. Sve je manji broj standardnih radnika potreban kapitalu, s jedne strane, i, s druge strane, povećava se potreba za sve stručnijim radom koji je jedino moguće osigurati putem obrazovnog sustava (investicija u radnu snagu). Tako znanje postaje temeljna poluga razvoja. Opseg investicija je samo dio priče. Daleko je značajniji dio priče komplementarnost kapitala i radne snage. Nerazvijene zemlje da bi povećale zaposlenost su prisiljene koncipirati svoj ekonomski, čak društveni, sustav na način da privuku kapital i tako smanje visoku nezaposlenost. Povećanje zaposlenosti izravno smanjuje potrebu za socijalnom pomoći koja je ionako ispod minimalne razine. Tako smanjenje porezne presije smanjuje porezne prihode, ali još više izdvajanja za socijalnu pomoć. Prepuštanje obrazovnog i zdravstvenog sustava tržišnim silnicama dodatno omogućuje odnosnoj državi da smanji poreznu presiju. Naime, Ricardo je u pravu kada je ustvrdio da su svi porezi u konačnici porezi na profit. Tako profit kao rezidualna stavka poslovne kombinacije svoju realizaciju osigurava smanjenjem troškova svih imputa uključivo trošak radne snage. Drugim riječima, uz klauzulu ceteris paribus, smanjenje porezne presije na plaće je neizravna subvencija profita. Što je neka država manje u mogućnosti dinamizirati vlastiti razvoj to je u više usmjerena na uvoz investicija. Smanjene mogućnosti autonomnog razvoja određena je obrazovnim sustavom i razinom znanstvenih istraživanja u kojima država ima nezaobilaznu ulogu. Tako znanje i obrazovanje postaju temeljni čimbenik koji neke zemlje čini učinkovitima a neke tako tragično nesposobnima da osiguraju standard na razini ljudskog dostojanstva.

Danas kada ocjenjujemo neku zemlju nije dostatno mjeriti njihove različitosti putem dohotka per capita. Daleko je značajnije promatrati njihovo kretanje. U tom smislu tekući račun platne bilance i njezine sastavnice postaju temeljna informacija o kakvoj se zemlji radi. Naime, postoje razvijene zemlje mjereći dohotkom per capita, recimo SAD i Francuska, koje ostvaruju deficit

robne razmjene s inozemstvom što znači da dio svog blagostanja temelje na uvozu roba i/ili usluga iz ostalih zemalja. Sporna je ocjena da su zemlje koje ostvaruju deficit na tekućem računu platne bilance odista razvijene usprkos visokom dohotku per capita. Da bi se preciziralo koji su razlozi deficita roba i usluga govori nam kretanje primarnog i sekundarnog dohotka. Tako saldo na tekućem računu platne bilance postaje temeljni kriterij u konačnoj ocijeni učinkovitosti bilo koje zemlje.

„Suradnja“ između nacionalnih država i nacionalnog gospodarstva svodila se je na „subvencioniranje“ gospodarstva putem politike javnih rashoda, poznate kao anticiklička politika, što je rezultiralo rastom javnog duga s ciljem provođenja welfare statea. Monetarna je politika svojom ekspanzijom stvarala ambijent, novčana iluzija, mekog budžetskog ograničenja. Kreditna je politika, temeljem ekspanzivne monetarne politike, anticipirala potrošnju kako bi se realizirala novostvorena vrijednost. Ta i takva politika je mogla ići jedno vrijeme. Stagflacija, nezaposlenost plus inflacija, je pokazala da je ekspanzivnoj politici nacionalne države došao kraj.

Multinacionalne korporacije su već u vrijeme nacionalne države dio svojih aktivnosti „selile“ u inozemstvo, ali to nije bio temelj strategije razvoja tih korporacija, već više izvor dodatnog profita. Stagflacija je ubrzala proces izmještanja poslovne aktivnosti iz matične zemlje u zemlje koje su obećavale i omogućavale veću profitnu maržu. Tadašnja Zapadna Njemačka je svojom carinskom politikom stimulirala dolazak inozemnih korporacija i destimulirala uvoz roba i usluga, Japan je politikom supstitucije „kontrolirao“ proces reprodukcije. I jedna i druga politika su nosile naziv ekonomske politike – korporativnom politika kao što je to Zapadna Njemačka d.d. odnosno Japan d.d.

Tako se globalizacija širi temeljem tehničke podjele rada kako to zorno prikazuje proizvodnja traperica za koje je teško identificirati zemlju porijekla. Ono što ostaje u razvijenim zemljama, bitno obilježje, jest istraživanje i razvoj te marketing. Upravo ono što nedostaje manje razvijenim zemljama, jer nemaju adekvatnu radnu snagu, su istraživanje i marketing. Ne radi se o zanemarivoj manjkavosti, radi se o odlučujućem čimbeniku poslovne aktivnosti. Seljenje dijela poslovne aktivnosti manje dodane vrijednosti u nerazvijene zemlje „konzervira“ njihov budući razvoj. To je temeljni razvoj zašto privlačenje inozemnih investicija niske dodane vrijednosti donosi eventualne kratkoročne benefite. Dugoročno samo investicije koje sadrže istraživanje i razvoj mogu biti dio razvoja nacionalnog gospodarstva.

Temeljni instrument koje zemlje uvoznice investicija koriste je porezni sustav i porezna politika. Porezni sustav je određen profitnom maržom koju valja ponuditi inozemnom investitoru. Da bi se to ostvarilo potrebno je komponirati takvo oporezivanje rada i kapitala koje će inozemnu

investiciju učiniti poželjnom gledajući očima investitora, bez obzira da li ta i takva politika odgovara zemlji domaćinu.Â Kako bi se očuvala socijalna održivost razlika poreznih prihoda ostvaruje se putem poreza na potrošnju.

Promatrajući dugoročno finalna raspodjela društvenog proizvoda se raspodjeljuje na: 60% osobne potrošnje, 20% državne potrošnje i 20% na investicije. Razlika između porezne presije i državne potrošnje sastoji se u politici subvencija.

Prema tome, u globaliziranom gospodarstvu imamo ponudu radnih mjesta od strane multinacionalnih korporacija i potražnju od strane tržišnih država.

Kako najveći dio dodane vrijednosti pripada radu to zemlje izvoznice kapitala smanjuju svoju zaposlenost, a uvoznice ju povećavaju. Velika Britanija je kao najmoćnija gospodarska sila izvozila kapital u svoje kolonije kako bi, u povratnoj sprezi, dinamizirala svoju gospodarsku hegemoniju. Međutim, kada engleski investitori nisu nalazili dovoljno profitabilnih poslovnih poduhvata u zemlji dio svojih poslovnih aktivnosti su „izvezle“ u druge zemlje. Tako su svoju akumulaciju prenijeli u druge zemlje koje su više obećavale. To je zakonit proces. Taj i takav proces svjedočimo godinama u SAD-u koji značajni dio svojih aktivnosti seli u Indiju i Kinu gdje su stope povrata neusporedivo veće. Profiti pripadaju SAD-u, a plaće indijskim i kineskim radnicima. Međutim, kada zemlja uvoznik investicija, redimo Kina, istovremeno sama ulaže u istraživanje i razvoj tada inozemne investicije postaju sve složenije i tako doprinose razvoju zemlje uvoznice investicija.

Navedeno relativizira pojmove deficita robne razmjene s inozemstvom jer uvoz američke korporacije iz Kine koja je u vlasništvu američkih investitora nije isto kao uvoz američke korporacije iz Kine u vlasništvu kineskih investitora. Utoliko politika osiromašenja susjeda koju je započeo američki predsjednik Trump neće donijeti očekivane rezultate čak da u toj svojoj nakani gospodin Trump uspje što, po mome mišljenju, nije realno. Što više, politika gospodina Trumpa radi protiv interesa američkih investitora. Navedeno sugerira kako bi bilo potrebno umjesto domaćeg proizvoda promatrati nacionalni proizvod i temeljem istog komponirati nacionalnu ekonomsku politiku. Jasno radi se o gospodarski moćnim zemljama. Nerazvijenima je ostalo, kao uvijek, da slušaju. Što više to bolje.

Poruka hrvatskoj politici je jasna i jednostavna. U reformi društvenog sustava nužno je uvažiti globalne procese koji sugeriraju povećanje izdataka za istraživanje i razvoj i smanjenje svih drugih izdataka. To je cijena koju valja platiti za grijeh koji smo učinili u prošlosti.Â Hrvatska

može postati dio razvijenog svijeta ali učinjen grijeh zahtjeva svoju pokoru. Zato je nužno da predstojeće promjene u poreznom sustavu imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Ni manje ni više.